

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Plzeňský kraj leží na jihozápadě České republiky. Hranici kraje na západě tvoří státní hranice se SRN (Bavorskem), severozápadně leží kraj Karlovarský, severovýchodně kraj Středočeský a na jihovýchodě kraj Jihočeský.

Svou rozlohou 7 561 km² je třetím největším krajem v České republice, avšak počtem obyvatel se řadí na deváté místo v ČR. Sedm okresů kraje (Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany a Tachov) představuje územní celky výrazně se odlišující krajinným charakterem, počtem i skladbou obyvatelstva, ekonomickým potenciálem, velikostí i hustotou osídlení.

Rozmanitost přírodních podmínek je dána především reliéfem kraje. Z hlediska geografického systému lze Plzeňský kraj rozdělit do několika oblastí: Plzeňská pahorkatina, Brdská vrchovina (část), Český les a Šumava. Klimatické, geologické a hydrologické podmínky jsou v jednotlivých územních celcích značně odlišné.

Zásoby nerostných surovin, které představují základní potenciál pro rozvoj zpracovatelského průmyslu, se v Plzeňském kraji soustřeďují zejména do vnitrozemí (oblast kolem Plzně). Jedná se o zásoby černého uhlí, žáruvzdorné a keramické jíly a stavební kámen. V oblasti podhůří Šumavy se nalézá vápenec. Pro zemědělství v kraji jsou celkem příznivé podmínky. Zemědělská půda pokrývá 50,0 % celkové rozlohy kraje (z toho podíl orné půdy činí 67,3 %). Lesní hospodářství je charakteristické dostatečnými přírodními zdroji dřeva. Podíl zalesněné plochy na celkové rozloze kraje činí 39,8 % (zejména vlivem lesnatých ploch Šumavy, Českého lesa a Brdské vrchoviny). Z celkového objemu těžby dřeva jehličnatých stromů v ČR zaujímá Plzeňský kraj čtvrté místo.

Životní prostředí Plzeňského kraje v rámci ČR můžeme hodnotit příznivě. Hodnoty měrných emisí podle REZZO1-4 v Plzeňském kraji dosahují nižších hodnot než v ČR. V roce 2014 představovaly měrné emise oxidu siřičitého 0,86 t/km², což je 53,4 % úrovně měrných emisí v ČR, měrné emise oxidů dusíku 1,04 t/km² (tj. 48,3 % úrovně ČR), oxidu uhelnatého 3,39 t/km² (tj. 57,9 % úrovně ČR) a tuhých emisí 0,39 t/km² (tj. 70,2 % úrovně ČR).

K nejméně zatíženým oblastem náleží horské partie Šumavy, Českého lesa, západní Brdy a oblast v okolí Manětína a Nečtin. Ochranu přírody na Šumavě zabezpečuje NP a CHKO Šumava. Na území Plzeňského kraje se vyskytují čtyři chráněné krajinné oblasti (Šumava, Český les, Slavkovský les, Křivoklátsko) a 196 maloplošných chráněných území.

Výjimku tvoří Plzeň a její okolí, kde je životní prostředí extrémně narušeno. Měrné emise zjištěné v okrese Plzeň-město mnohonásobně převyšují hodnoty měrných emisí v ČR. Plzeň se svým okolím je zatížena vysokou koncentrací průmyslových aktivit a silniční dopravou. Přetížená silniční síť výrazně zhoršuje emisemi (oxidy dusíku a uhlovodíky) a hlukem kvalitu životního prostředí. Devastace krajiny po těžbě je nejzřetelnější v oblastech Nýřany-Tlučná-Vejprnice, Břasy-Radnice, na Stříbrsku a Ejpovicku.

Silniční síť v Plzeňském kraji je tvořena 5 132,8 km silnic a dálnic, z toho 418,2 km pokrývají silnice I. třídy, 1 493,8 km silnice II. třídy a 3 111,6 km silnice III. třídy. Dálnice se v Plzeňském kraji rozkládají v délce 109,2 km, z toho nejvíce v okrese Tachov (44,7 km), dále pak v okresech Rokycany (25,9 km) a Plzeň-sever (18,9 km). Provozní délka železničních tratí činila k 31. 12. 2015 v Plzeňském kraji 706,5 km.

Pro Plzeňský kraj je typický vysoký počet malých sídel s nerovnoměrným rozmístěním, chybí zde města střední velikosti, struktura středisek je v porovnání s ČR atypická. Město Plzeň se svými 169 858 obyvateli představuje protiklad k malým sídlům, neboť je po Praze druhým nejvýznamnějším centrem v Čechách. Plzeňský kraj má 57 měst, ve kterých žije 387 947 obyvatel, tj. 67,3 % z celkového počtu obyvatel kraje.

Od 1. 1. 2003 byla na základě zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností Česká republika nově administrativně rozdělena do 205 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Vyhláškou Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb. byly stanoveny správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem a správní obvody obcí s rozšířenou působností. Po ukončení činnosti okresních úřadů (k 31. 12. 2002) tak byla významná část jejich kompetencí přenesena na obce s rozšířenou působností. Plzeňský kraj byl rozdělen do 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a do nich spadajících 35 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem (POU). Mezi obce s rozšířenou působností patří: Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Stříbro, Sušice a Tachov.

Hlavní sídla kraje leží na rozvojových osách regionálního významu a na západní radiální ose, která spojuje Plzeň s Prahou a směřuje koridorem k hranici s Německem. Mimo tyto osy se nachází řídce zalidněná území s převažující obytnou a zemědělskou funkcí, s nedostatečně vyvinutou sociální a technickou infrastrukturou a omezenou dopravní obslužností. K oživení těchto sídel přispívá vznik malých podniků, obnova řemesel

a rozvoj služeb vázaných na cestovní ruch. Aby mohly být některé aktivity alespoň částečně realizovány, sdružují se obce do mikroregionů.

V období let 1990 až 2015 dosáhla intenzita bytové výstavby nejvyšší hodnoty v roce 2008, kdy na 1 000 obyvatel středního stavu připadlo 4,70 dokončených bytů. V roce 2015 dosáhla intenzita bytové výstavby hodnoty 2,10.

Plzeňský kraj je s počtem obyvatel 576 616 osob (k 31. 12. 2015) šestým nejmenším krajem v České republice a tvoří tak 5,5 % z celkového počtu obyvatel ČR. Rozložení obyvatel v rámci kraje je značně nerovnoměrné. Téměř 30 % obyvatel žije v Plzni a další více než pětina obyvatel je soustředěna do 13 měst s více než 5 tisíci obyvateli. V menších městech do 4 999 obyvatel žije zhruba 17,0 % obyvatel Plzeňského kraje.

Plzeňský kraj je v ČR třetím nejhřidčeji zalidněným krajem. Hustota obyvatel v kraji představuje 76,3 obyvatel na km² (hustota v ČR činí 133,8 obyvatel na km²). Nejnížší hustoty v Plzeňském kraji dosahují okresy Tachov (38,3 obyvatel na km²) a Klatovy (44,5 obyvatel na km²).

Z hlediska věkové struktury patří Plzeňský kraj k územím se starším obyvatelstvem v ČR, průměrný věk obyvatel kraje dosáhl v roce 2015 výše 42,3 let, v okrese Klatovy dokonce 43,0 let, naproti tomu v okrese Tachov byl nejnižší (41,1 let). Vysoký podíl staršího obyvatelstva v Plzeňském kraji je patrný též z indexu stáří (počet osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0-14 let). V roce 2015 zde tento index dosáhl výše 125,3, což je po Královéhradeckém a Zlínském kraji třetí nejvyšší hodnota v ČR (index stáří ČR činil 119,0). V rámci kraje dosáhl index stáří nejvyšších hodnot v okresech Plzeň-město (136,4), Klatovy (134,5) a Rokycany (130,3), naopak nejnižší byl v okrese Tachov (105,1).

Počet obyvatel ČR se v roce 2015 v porovnání s rokem 2014 zvýšil o 15 568 obyvatel. Počet živě narozených dětí se v ČR meziročně zvýšil o 904, tj. růst o 0,8 %. V roce 2015 se podílel na růstu obyvatel v ČR jen migrační přírůstek (15 977 osob). Přirozený úbytek činil -409 osob.

Počet obyvatel v Plzeňském kraji se v roce 2015 v porovnání s rokem 2014 zvýšil o 1 493 obyvatel. Počet živě narozených se meziročně zvýšil o 187 osob, tj. nárůst o 3,3 %. Přirozený úbytek pak dosáhl hodnoty -446 osob. Na růstu obyvatel Plzeňského kraje se podílelo migrační saldo, které činilo 1 939 osob.

V roce 2015 dosáhl v Plzeňském kraji relativní počet živě narozených dětí hodnoty 10,2. V porovnání s celorepublikovým průměrem byla tato hodnota nižší. Relativně nejvíce dětí se narodilo v okresech Plzeň-město (10,8) a Plzeň-sever (10,7). V počtu potratů na 100 narozených (34,5) zaujímá Plzeňský kraj čtvrté místo v ČR po krajích Ústeckém, Libereckém a Karlovarském. V porovnání s ČR byla potratovost v Plzeňském kraji vyšší. Na 100 narozených připadlo v Plzeňském kraji o 2,3 potraty více než v ČR. Výrazně vyšší potratovosti v porovnání s krajským průměrem dosáhly okresy Tachov (40,6) a Klatovy (40,2).

V počtu sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu (4,6) dosáhl Plzeňský kraj celorepublikového průměru. Relativně nejvíce sňatků bylo uzavřeno v okresech Domažlice (5,1), Tachov (4,9) a Plzeň-město (4,7). Rozvodovost v Plzeňském kraji (2,5) se shodovala s celorepublikovým průměrem. Relativně nejvíce manželství bylo rozvedeno v okresech Klatovy (2,8), Plzeň-město a Tachov (2,6), nejméně v okresech Plzeň-sever (2,2) a Rokycany (2,3).

V roce 2015 představoval podíl Plzeňského kraje na celkovém hrubém domácím produktu v běžných cenách 5,1 %. V přepočtu HDP na 1 obyvatele (404 565 Kč) se v porovnání s ostatními kraji umístil na třetím místě.

K významným potravinářským podnikům Plzeňského kraje patří: Plzeňský Prazdroj a.s. (založený v roce 1842) - největší český exportér piva do téměř 50 zemí světa, který je součástí mezinárodní skupiny SABMiller plc, druhé největší pivovarnické společnosti; Stock Plzeň a.s. - tradiční výrobce lihovin, v současné době největší výrobce lihovin v České republice a Bohemia Sekt Českomoravská vinařská a.s. ve Starém Plzenci - významný producent vín.

K významným průmyslovým odvětvím v regionu náleží strojírenství, které je spojováno především se jménem Škoda. Hlavním výrobním sortimentem jsou zařízení pro klasickou i jadernou energetiku a petrochemii, výrobky hutí a kováren, těžké obráběcí stroje, zařízení pro válcovny, zařízení pro zpracování cukrové třtiny, hydraulické a vulkanizační lis, převodovky, kolejové dopravní prostředky, trolejbusy, kompletní elektrické pohony, turbíny pro paroplynové cykly a odběrové parní turbíny. Rozvíjí se zde i vlastní výzkum a obchodní společnost. Dalšími důležitými průmyslovými podniky, které ovlivňují ekonomiku kraje, jsou: DIOSS Nýřany a.s. orientující se na výrobky z plechů a trubek, Okula Nýrsko a.s. zaměřená především na zpracování plastických hmot a LASSELSBERGER, s.r.o. reprezentující keramický průmysl.

Plzeňský kraj je díky své poloze přitažlivý pro zahraniční investory. Zahraničním investicím dominuje japonský závod Panasonic AVC Networks Czech s.r.o., který vyrábí panely s plochými zobrazovacími displeji. K významným zahraničním firmám se řadí YAZAKI Wiring Technologies Czech s.r.o. s výrobou

komponentů pro automobilový průmysl, firma VISHAY ELECTRONIC s.r.o. zabývající se výrobou elektronických součástí, BORGERS CS spol. s r.o. s výrobou tkanin a textilních podlahových krytin pro automobilový průmysl, MD ELEKTRONIK spol. s r.o. s výrobou kabelových propojek a Daikin Industries Czech Republic s.r.o. s výrobou tepelných čerpadel, klimatizační techniky a ventilačních systémů.

Ke zmírňování sociálně ekonomických rozdílů přispívá přeshraniční spolupráce se sousedním Bavorskem v rámci euroregionů. Evropský program podpory přeshraniční spolupráce využívají v Plzeňském kraji okresy Domažlice a Klatovy v euroregionu Šumava a okres Tachov v euroregionu Egrensis.

V roce 2014 bylo v Plzeňském kraji (podle pracovníční metody včetně podnikatelských subjektů do 20 zaměstnanců a podle předběžných údajů) zaměstnáno 211,4 tis. fyzických osob, což je 36,7 % z celkového počtu obyvatel v kraji. Průměrná hrubá měsíční mzda na fyzické osoby (podle předběžných údajů) činila 23 820 Kč a Plzeňský kraj se zařadil na 4. místo v ČR po Hl. městě Praze, Středočeském a Jihomoravském kraji. Průměrná mzda však byla v porovnání s celorepublikovým průměrem o 4,3 % nižší.

Podle registru ekonomických subjektů bylo k 31. 12. 2015 v Plzeňském kraji evidováno 143 478 ekonomických subjektů, z toho bylo nejvíce fyzických osob (79,6 %). Většina ekonomických subjektů kraje (37,7 %) má sídlo v okrese Plzeň-město. Výraznou úlohu v zaměstnanosti Plzeňského kraje sehrává 59 subjektů s 500 a více zaměstnanci, z toho 23 jich zaměstnává 1 000 a více pracovníků.

Mezi organizace s větším počtem zaměstnanců patří v Plzeňském kraji Fakultní nemocnice, Psychiatrická léčebna Dobřany, Plzeňský Prazdroj a.s., Západočeská univerzita v Plzni, Panasonic AVC Networks Czech, s.r.o., Daikin Industries Czech Republic s.r.o., IDEAL AUTOMOTIVE Bor, s.r.o., ČEZ Zákaznické služby, s.r.o., PRESENTE Plus, s.r.o., VISHAY ELECTRONIC, spol. s r.o., HP-Pelzer s.r.o., ŠKODA TRANSPORTATION a.s., Doosan ŠKODA POWER s.r.o., ŠKODA JS a.s., MD ELEKTRONIK spol. s r.o., LASSELSBERGER, s.r.o., Statutární město Plzeň, Krajské ředitelství policie Plzeňského kraje, GRAMMER CZ, s.r.o., BORGERS CS spol. s r.o. Plzeň, International Automotive Components Group s.r.o., HOFMANN WIZARD s.r.o.

V rámci ČR patří Plzeňský kraj k oblastem s nižším podílem nezaměstnaných. K 31. 12. 2015 bylo evidováno úřadem práce 18 587 uchazečů o zaměstnání. V porovnání s ostatními kraji ČR zaujímá Plzeňský kraj s podílem nezaměstnaných 4,62 % druhé místo. Nejvyššího podílu nezaměstnaných dosahují okresy Tachov (6,10 %) a Domažlice (5,30 %), naopak nejnižší podíl nezaměstnanosti je zastoupen v okresech Rokycany (3,87 %), Plzeň-jih (4,08 %) a Plzeň-město (4,31 %).

K 31. 12. 2015 bylo v Plzeňském kraji 8 458 volných míst, na 1 volné pracovní místo připadlo přibližně 2,2 uchazečů. Mezi jednotlivými okresy Plzeňského kraje byla zjištěna nejlepší situace v okrese Rokycany, kde na jedno volné pracovní místo připadlo 1,5 uchazečů, a naopak nejhorší stav byl zaznamenán v okrese Plzeň-jih, zde bylo evidováno 2,9 uchazečů na jedno volné pracovní místo. Nezaměstnaní absolventi a mladiství představovali v Plzeňském kraji 5,0 % z celkového počtu neumístěných uchazečů.

Z hlediska struktury pracovních sil nejobtížněji hledají práci zaměstnanci s nízkou kvalifikací, osoby se zdravotním omezením, absolventi škol a administrativní pracovníci se středoškolským vzděláním. Naopak nedostatek pracovníků převládá v technických profesích.

Ve zdravotnictví zabezpečuje lůžkovou péči v kraji síť 11 nemocnic s 3 246 lůžky (včetně ambulantní části). Síť předškolních a školských zařízení v kraji představuje 273 mateřských škol, 220 základních škol, 15 gymnázií a 43 oborů odborného vzdělání na středních školách bez nástavbového studia. Vysokoškolské vzdělání nabízí Západočeská univerzita ve svých 9 fakultách (ekonomické, pedagogické, filozofické, právnické, aplikovaných věd, strojí, elektrotechnické, zdravotnických studií a designu a umění Ladislava Sutnara) a lékařská fakulta v Plzni, která patří pod Univerzitu Karlovu v Praze.

Pro cestovní ruch jsou v kraji příznivé podmínky. Město Plzeň nabízí mnoho kulturních památek, zajímavé je i jeho historické podzemí, které svým rozsahem cca 20 km patří k nejrozsáhlejším ve střední Evropě. K přírodním zajímavostem v Plzni patří Bolevecká rybníční soustava, což je z technického i krajinářského hlediska unikátní pozdně gotické dílo z 15. století. Je zde hustá síť rekreačních a turistických cest. K dalším často navštěvovaným místům patří Zoologická a botanická zahrada města Plzně a vrchy v okolí Plzně: Krkavec, Chlum a Sylván s rozhlednami.

Ke kulturním památkám kraje patří barokní zámek Manětín, klášterní konvent v Plasích (národní kulturní památka), zříceniny gotických hradů Radyně a Buben, renesanční zámek Kaceřov, zřícenina hradu Rabštejn nad Střelou, renesanční zámek Horšovský Týn, vodní hrad Švihov, zámek Kozel, barokní zámek Nebílovy, zámek Lužany, klášter v Kladrubech, hrad Kašperk, zřícenina gotického hradu Libštejn a mnoho dalších. Také Domažlice a jejich tradiční každoroční srpnové Chodské slavnosti přitahují pozornost mnoha návštěvníků.

Výborné podmínky pro letní i zimní rekreaci nabízí Šumava díky svým četným turistickým i cykloturistickým stezkám. Pro sjezdové i běžecké lyžování je zde mnoho upravovaných sjezdovek a běžeckých tras. K rekreaci a zlepšení zdravotního stavu je možno využít pobytu v Konstantinových Lázních, které jsou zaměřeny na prevenci, léčbu a rehabilitaci kardiovaskulárních chorob, na léčení pohybového aparátu a dýchacího ústrojí. K dalším místům vhodným pro rekreaci v kraji patří přehradní nádrž Hracholusky a vodáky hojně využívaná řeka Berounka.

